

SZEMLE

M. CHRISTIAN ORTNER

DIE K. U. K. ARMEE UND IHR LETZTER KRIEG

(*Carl Gerold's Sohn Verlagsgsbuchhandlung KG. Wien, 2013. 248 o.
ISBN 978-3-900812-93-5*)

Az első világháború kitörésének 100. évfordulóján egyre több, az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének háborús szereplését taglaló összefoglaló mű jelenik meg a nemzetközi könyvpiacra. Ezek sorába tartozik a bécsi Hadseregtörténeti Múzeum igazgatójának nemrégiben napvilágot látott német nyelvű kötete is.

A szerző – akinek önálló könyve is jelent meg a Monarchia tüzérségének történetéről, továbbá több nagy ívű tanulmánya, többek között a császári és királyi haderő világégés alatti egyenruházataról, az osztrák–magyar háborús harcéljárások változásáról – előszavát követően az első fejezet Ausztria–Magyarország fegyverkezési erőfeszítéseit veszi górcső alá az 1867–1914 közötti időszakban. Részleteket tudhatunk meg a k.u.k. haderő vezető szerveiről, a katonai döntéshozatal mechanizmusáról. Ortner kitér Franz Conrad von Hötzendorf vezérkari főnök 1906 utáni hadsereg fejlesztési elképzeléseire, a dunai birodalomban zajló fegyverkezés volumenét összehasonlítja a többi európai nagyhataloméval.

A második nagy témaegység a Nagy Háború kitörésére közvetett okot szolgáltató 1914. június 28-i, a Monarchia trónörököse és felesége ellen elkövetett sarajevói merénylet részleteit, majd az annak nyomán kialakult ún. júliusi válság lényegét járja körül. Részletesen ír a sarajevói merénylet előzményeiről és történéseiről, az annak nyomán kirobbant válság politikai és katonai összefüggéseiről, amely Ausztria–Magyarország 1914. július 28-án Szerbiának küldött hadüzenetében érte el tetőpontját.

A harmadik fejezet Ausztria–Magyarország vezérkari főnökének haditerveit, az 1914. augusztus eleji mozgósítást és az egyes frontokra történő felvonulás eseményeit tárgyalja a Habsburg-monarchia szempontjából. Bepillantást nyerünk a dunai birodalom balkáni és orosz háború esetére vonatkozó haditerveibe. Megismerhetjük az 52 milliós birodalom haderejének állapotát a mozgósítás pillanatában.

A negyedik témaegység az 1914-es hadiév történéseit mutatja be. Megismerhetjük a szerb és az orosz front hadieseményeit, az Oskar Potiorek tábornagy nevével fémjelzett, 1914 augusztusa és decembere között lezajlott Szerbia elleni két sikertelen osztrák–magyar offenzíva, továbbá a cári birodalom hadereje ellen Kraszniknál és Komarównál kivívott kezdeti győzelmek, a lengbergi csatában elszenvedett vereség utáni Kárpátok vonalára történt visszavonulás és az annak következtében elszenvedett magas veszteségek, továbbá az osztrák–magyar szempontból győztes Limanowa–Lapanów-i csata részleteit. A szerző megvonja az 1914-es harcok mérlegét, amely elborzasztó: a császári és királyi haderő 1914 végéig 1,3 millió fős veszteséget (halott, sebesült, hadifogoly, beteg, eltűnt) könyvelhetett el, melynek pótlását a háború további folyama alatt már nem sikerült elérnie.

Az ötödik fejezet az 1915-ös év hadieseményeit járja körül. A mű írója foglalkozik az orosz fronton zajlott kárpáti téli csatával, Przemysl cári csapatok általi félféves ostromával és elestével, a központi hatalmak haderejének a gorlicei áttörés után elért sikereivel. Ortner ír az olasz fronton lezajlott első négy isonzói csatáról, Szerbia 1915 őszi a dunai birodalom, a németek és a bolgárok általi közös megszállásáról. Korabeli fényképek segítségével mutatja be az osztrák–magyar alakulatok szereplését a török frontokon a Gallipoli-félszigeten, Palesztinában és Gázában, továbbá a nők szerepét a világháborúban.

A hatodik témaegység az 1916-os évben a frontokon és a hátszágban történeteket ismerteti meg az olvasóval. Részleteket tudhatunk meg Montenegró császári és királyi csapatok általi

meghódításáról, az olasz hadszíntéren megindított osztrák–magyar dél-tiroli offenzíváról, az orosz fronton megindult és nagy veszteségekkel járó Bruszilov-offenzíva megállításáról, a Románia elleni győztes hadműveletekről, az olasz hadszíntéren vívott 5–9. isonzói csatákról. A fronton zajló hitélet valamint a hadbíróságok működése korabeli fotók segítségével elevenedik meg.

A következő nagy fejezet az 1917-es hadiév eseményeit foglalja össze. Megismerhetjük a Monarchia új uralkodója, I. (magyar királyként IV.) Károly háború folytatásával kapcsolatos elképzeléseit, az uralkodóváltással egyidejűleg a haderő felső vezetésében bekövetkezett személycseréket, az olasz fronton a 10–11. isonzói csata, a caporettoi áttörés hadműveleteit, az orosz hadszíntéren a Kerenskij-offenzíva kivédésére tett erőfeszítéseket, továbbá a Breszt-Litovszkban folyó fegyverszüneti és béketárgyalásokat. A hegyekben vívott háborút a szerző képek segítségével ismerteti meg az olvasóval.

A nyolcadik témaegység az 1918-as esztendő és az osztrák–magyar katonai összeomlás témakörét vázolja fel. Bemutatja a hadsereg állapotát 1918 elején, a hátszágban lezajlott sztrájkhullámmot, az orosz hadifogságból hazatérő katonák helyzetét, a breszt-litovszki és a bukaresti békekötéssel a keleti front tulajdonképpeni felszámolását, a haderő utolsó támadását, vagyis az olasz fronton kudarcba fullt piavei offenzívát. Részletesen végigköveti a Monarchia 1918 októberétől elkezdődött politikai felbomlását, az olasz hadszíntéren bekövetkezett katonai vereséget és a padovai fegyverszünet megkötését. Képekben számol be a katonák háború alatti ellátásáról.

Külön fejezet foglalkozik az osztrák–magyar harceljárások háború előtti és alatti fejlődésével. Christian Ortner megismertet minket az 1914 előtti időszakban a gyalogsággal gyakoroltatott találkozóharc megváltozásával, bemutatja a világégés alatt kialakult állásháború viszonyai között alkalmazott lövészárkok harcászati módjait és annak módosulását, az 1917-re kialakult ún. zónaharcászati lényegét és a rohamcsapatok harcmódjait. A fejezet végén található képek az egészségügyi szolgálat sokoldalú háborús tevékenységébe engednek bepillantást.

A tizedik témaegység az anyagszerek problematikáját és a háború elgépiesedését járja körül. Ortner bemutatja az osztrák–magyar haditechnikai eszközök (ismétlőfegyverek, géppuskák, kézi-gránátok, tüzéség, aknavetők, légaknavetők, gránátvetők, lángszórók), a légielő és a légelhárítás, a távközlés fejlődését, ír a lőszerutánpótlásról és a haderő gépjárművekkel való ellátottságának változásáról. A fejezet végén található blokkban számos kép mutatja be a hadifogság viszonyosságait. Az utolsó fejezet a császári és királyi haditengerészet háborús szerepét foglalja össze. Áttekintést ad a hadiflotta 1914-es szervezetéről és állapotáról, röviden felvázolja annak Nagy Háború alatti szereplését.

Az epilógusban a kötet írója megvonja a világégés mérlegét a Monarchia szempontjából, összefoglalja a birodalom felbomlása utáni eseményeket, felvázolja az egykori Központi Hatalmak utódállamaival kötött békeszerződések nyomán kialakult új európai hatalmi viszonyokat. A fejezetet a haditemetökről készült néhány korabeli fotó zárja. A kötetet a Nagy Háború egyes frontjain zajló főbb eseményeket kronológiai sorrendben összefoglaló táblázat és egy válogatott bibliográfia egészíti ki. A könyvben számos kiváló minőségű, eddig nem vagy csak részben publikált korabeli archív fényképen keresztül nyerhetünk bepillantást a Monarchia haderejének világégés alatti történetébe, a háború mindennapjaiba, a hátszág, a front, a katonák életébe, megismerhetjük a legfontosabb, első alkalommal a Nagy Háborúban tömegesen használt harceszközöket.

A recenzius egyetlen kifogással élhet csupán: Ortner a háború osztrák szempontú megjelenítésére koncentrálna, a magyar álláspontok – mint ahogyan azt már a korábbi hasonló összefoglaló feldolgozások esetén is megszokhattuk – sajnálatos módon szinte egyáltalán nem kerülnek előtérbe.

Az Ausztria–Magyarország háborús szerepvállalását népszerűsítő és inkább tudományos ismeretterjesztő formában feldolgozó művet nem is a szakemberek, hanem az 1914–1918 közötti események, a Monarchia utolsó háborújának hadtörténete iránt érdeklődő olvasók szíves figyelmébe ajánlom.

Balla Tibor